

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף ד

רב היה בן אחיו של רבי חייא וגם בן אחותו (= רב היה בנו של אייבו שהיה אחיו של רבי חייא מן האב, וכן רב היה בנה של אימא שהיתה אחותו של רבי חייא מן האם. **ראה תרשים בעמ' 3**).

כשעלה רב מבבל לארץ ישראל שאל אותו רבי חייא (שהיה גר בארץ ישראל) - האם אביך (= אייבו) חי? ענה לו רב - אימא חיה? כלומר עד שאתה שואל אותי על אבי שאל אותי על אימי. שאל אותו רבי חייא - האם אימא חיה? ענה לו רב - אייבו חי? מכך הבין רבי חייא שאחיו ואחותו נפטרו. (רב אמר לו ברמז כדי לא להוציא בשורה רעה מפיו). אמר רבי חייא לשמשו - חלוץ לי את הנעליים כיון שאני אבל, והולך בגדי לבית המרחץ.

מהנהגת רבי חייא למדנו 3 הלכות: 1. אבל אסור בנעילת הסנדל. 2. ב'שמועה רחוקה' (= מי ששמע שמתו קרוביו לאחר שלושים יום מזמן פטירתם) נוהגים אבילות רק יום אחד. 3. מקצת היום ככולו, כלומר שאינו צריך לשבת באבילות כל אותו היום, שהרי הוא הלך אח"כ לבית המרחץ, אלא די שיושב שעה אחת.

חוזרים לענין בדיקת חמץ:

קושיה: והרי לדעת כולם החמץ אסור מן התורה רק ביום ארבעה עשר בניסן מסוף השעה השישית והלאה (לקמן בדף יא: במשנה), וא"כ מדוע צריך לבדוק את החמץ כבר בליל ארבעה עשר, נבדוק בתחילת השעה השישית? ואם משום ש'זריזים מקדימים למצות' די שנבדוק בבוקר?

תירוץ: חכמים תיקנו לבדוק בלילה מפני שאז בני אדם מצויים בבתיהם, וכן משום שבלילה אור הנר יפה לבדיקה. אמר אביי: לכן תלמיד חכם לא יתחיל ללמוד בליל בדיקת חמץ שמא ימשך אחר לימודו וישכח לבדוק בלילה.

המשכיר בית לחברו בארבעה עשר בניסן, על מי מוטלת הבדיקה - האם על המשכיר כיון שהחמירא (= החמץ) שלו, או שמא על השוכר כיון שהחמץ נמצא ברשותו (= שהרי עכשיו לאחר השכירות הבית שייך לשוכר)?

(המשך בדף הבא ↓)

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מכך שלמדנו שעל השוכר יש חיוב לעשות מזוזה בבית ששכר, א"כ משמע שחיוב מצוות הבית מוטל על השוכר. אולם הגמרא דוחה - שמזוזה היא חובת מי שגר בבית ולא חובת הבית.

הגמרא פושטת את הספק מברייטא: הדבר תלוי בזמן מסירת המפתח שהיא קניין השכירות: אם המשכיר מסר לשוכר את מפתחות הבית **לאחר** ליל ארבע עשר - על המשכיר לבדוק, כיון שחובת הבדיקה חלה עליו כשהבית היה ברשותו. ואם המשכיר מסר את המפתחות לשוכר **לפני** ליל ארבעה עשר - על השוכר לבדוק, כיון שבלי ליל ארבעה עשר כבר הבית היה ברשותו וחובת הבדיקה חלה עליו.

המשכיר בית לחברו בארבעה עשר בניסן בבוקר, האם מאחר שהמשכיר חייב בבדיקה אנו מחזיקים את הבית בחזקת שכבר נבדק אתמול והשוכר פטור מלבדוק, או שמא על השוכר לטרוח ולבדוק מספק?

הגמרא פושטת שהבית בחזקת בדוק: כפי שלמדנו בברייטא - כולם נאמנים להעיד ביום י"ד בניסן שאתמול הבעלים בדקו חמץ, ואפילו נשים עבדים וקטנים. והרי קטנים אינם נאמנים להעיד על כלום, אלא כאן הם נאמנים כיון ש'הכל חברים אצל בדיקת חמץ' כלומר שאפילו עם הארץ נאמן שקיים את המצווה בזמנה, **ומאחר שהבית בחזקת בדוק** לכן אפילו קטנים יכולים להעיד על זה.

חבר שמת: אדם הנאמן על המעשרות שמת והניח גורן מלא פירות, הרי הם בחזקת מעושרים, שבודאי הוא לא הוציא תחת ידו דבר שאינו מתוקן. וכך לעניין בדיקת חמץ 'כולם חברים' ובודאי בדקו בזמן.

למסקנת הגמרא - אפשר לומר שהבית בחזקת בדוק, והברייטא הנ"ל עוסקת כשבעל הבית מוחזק לנו שלא בדק, כגון שראינו שיצא לדרך מבעוד יום, והאשה / העבד / הקטן אומרים שהם בעצמם בדקו. ואף שמדאורייתא הם אינם נאמנים, כאן האמינו להם רבנן, כיון שמדאורייתא די בביטול החמץ בלב, ורבנן הם שתיקנו לבדוק.

המשכיר בית לחברו כשהוא בחזקת בדוק, ומצאו השוכר שהוא אינו בדוק, האם השוכר יכול לחזור בו ולבטל את השכירות בטענה שזה 'מקח טעות'? אביי פושט את הספק: לא צריך לומר שבמקום שמנהגם שהם בודקים את החמץ בעצמם ואין הם משלמים למישהו אחר שיבדוק עבורם שאין זה מקח טעות, לפי שנוח לאדם לקיים

(המשך מדף קודם ↑)

מצווה בגופו, אלא אפילו במקום שכן משלמים למישהו אחר שיבדוק עבורם אין זה מקח טעות, לפי שנוח לאדם לקיים מצוה בממונו. ומה שהשובר רוצה לחזור בו זה בגלל שהוא מצא בית אחר יותר טוב.

תנן התם: במשנה לקמן נלמד שר"מ ור"י נחלקו עד מתי מותר לאכול את החמץ ומתי שורפים אותו, אבל כולם מודים שבערב פסח מהשעה השישית (= שעות זמניות) חייבים לבערו מן התורה. הגמרא מבארת מניין לומדים זאת:

נאמר בתורה "שִׁבְעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם" כלומר שאסור שימצא חמץ אפילו רגע אחד בתוך שבעת ימי הפסח, ולעומת זאת נאמר גם "אֶךָּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבֵּיתְכֶם" כלומר שתבערו את החמץ ביום הראשון של פסח, נמצא שהחמץ שווה עד שמבערים אותו, וא"כ זה סתירה לפסוק הראשון! אלא בהכרח ש"בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" הכתוב בפסוק הכוונה ליום הקודם לשבעת ימי הפסח דהיינו י"ד בניסן.

ואי אפשר לומר שכוונת הפסוק שצריך לבער את החמץ בליל חמשה עשר בניסן. כיוון שהוקשה השבתת שאור (= האיסור 'בל ימצא' חמץ בבית שזהו הביעור) לאיסור אכילת חמץ, ואיסור אכילת חמץ הוקש לאכילת מצה, ובשם שחויב אכילת מצה הוא בליל חמשה עשר כך איסור אכילת חמץ הוא מליל חמשה עשר, וכן איסור 'בל ימצא' הוא מליל חמשה עשר.

* * *

